

Jorunn Bjørgum

Ole O. Lian

Nærheten mellom parti og fagorganisasjon er et særkjenne ved skandinavisk arbeiderbevegelse. I Norge ble nærheten grunnlagt sammen med Arbeiderpartiet, men den er like mye en arv fra Ole O. Lians tid som LO-formann (1906-1925). Han var partiets nestformann (1912-1918), kommunepolitiker og stortingsrepresentant, og levendegjorde dermed sitt politiske grunnsyn: Fagorganisasjonen måtte ikke være seg selv nok, men inngå som en organisk del av arbeiderbevegelsen. I sitt parlamentarisk-politiske virke var nok Lian fagbevegelsens talsmann, men helhetsperspektivet var alltid viktigere for ham enn gruppeinteressene. Målet for LO var ikke bare medlemmenes vel. Målet var også å "omskepe samfunnsforholdene" og skape et godt samfunn for alle. Veien dit gikk dels gjennom sosiale reformer og bedring av lønns- og arbeidsforholdene, mente Lian, men det endelige middel var sosialisering av produksjonsmidlene og opprettelse av et sosialistisk system. For ham og hans meningsfeller måtte det skje gjennom flertall for Arbeiderpartiet på Stortinget.

Under Lians ledelse utviklet LO seg til å bli en samfunns- makt å regne med. I den lange høykonjunkturperioden fra 1906 til 1920 økte LOs medlemstall fra 25 288 til 142 642. Gjennom samhandling med regjering og Storting, med bedriftsherrer og arbeidsgiverforeninger ble mønstre grunnlagt som skulle bli varige i norsk fagbevegelse. Et sentralt innslag i denne prosessen var Lians kompromisskunst, som besto i fasthet og ettergivenhet i vekslende blandingsforhold. Den var f.eks. tydelig under NAFs storlockout i 1911, der LO sto fast i syv ukers kamp. Da fikk slunkne streikekasser og fare for oppløsning Lian til å godta et forslag om voldgift trass i sterk motstand fra egne rekker. Under Buvik-konflikten i 1913-14 støttet Lian boikotten for å fjerne streikebryterne, særlig ham som hadde skutt og drept en tillitsmann.

Kompromiss og balansekunst preget også Lians behandling av Arbeidstvistloven av 1915. Han godtok planene om å opprette en offentlig meglingsinstitusjon og en særskilt arbeidsrettsdomstol. Han godtok også tvungen voldgift i retts- tvister, men gjorde motstand mot å innføre den i interessetvister. Da regjeringen likevel foreslo dette, samarbeidet Lian

med NAF om å utforme et alternativ, men uten å få gjennomslag i regjeringen. Trass i en viss motstand i sekretariatet fikk han en ekstraordinær LO-kongress med på et vedtak om generalstreik mot forslaget. Da streiken i 1915 ble utlyst, trakk regjeringen forslaget tilbake. Dermed avlyste Lian streiken, og LO godtok Arbeidstvistloven for øvrig, mens Tranmæl og fagopposisjonen forgjeves protesterte mot tvungen megling og arbeidsrettsdomstol. Da Stortinget året etter gjorde et lynvedtak om midlertidig lov om tvungen voldgift, avfant LO seg med det som en kjensgjerning.

Kompromisser og forsøk på harmonisering var også Lians linje i forhold til "den nye retning" i arbeiderbevegelsen. Så langt fra å tie den ihjel tok han Fagopposisjonens synsmåter opp til reell drøfting, slik det f.eks. skjedde på den skandinaviske arbeiderkongressen i 1912. Og han møtte den i åpen debatt for å diskutere Trondheimsresolusjonen av 1911 rett etter at den var vedtatt. I tillegg stilte Lian seg åpen for enkelte av opposisjonens standpunkter. Alt i 1912 sa han seg innforstått med at det i enkelte land hadde skjedd en "overvurdering av den parlamentariske aksjon" og at "antiparlamentarismen (...) under saadanne omstændigheter (hadde) en mission at utføre". Dermed ga han en innrømmelse til den nye retnings skepsis til den nye sosialismestrategi. På LO-kongressen i 1913 gikk Lian inn for en organisatorisk omlegging til industriforbund, langt på vei slik Fagopposisjonen da foreslo. Han tapte imidlertid avstemningen om dette på kongressen. På LO-kongressen i 1916 fikk Lian støtte for at Fagopposisjonens krav skulle behandles av en særskilt komité for så å avgjøres på en ekstraordinær kongress.

I den 15-mannskomiteén som ble nedsatt, var Lian selv hovedarkitekten for flertallets innstilling. Den avviste opposisjonens synsmåter etter en inngående drøfting, men samtidig slo forsonings- og kompromissviljen igjennom. Mot opposisjonens syn at veien til sosialismen bare kunne gå gjennom fagbevegelsens direkte aksjoner for arbeiderkontroll i bedriftene, fastholdt Lian at en parlamentarisk sosialismestrategi både var mulig og mest ønskelig, og at fagbevegelsens politiske oppgave var å støtte Arbeiderpartiet. Overfor Fagopposisjonens krav om en mer aggressiv faglig politikk understreket Lian motkreftenes styrke, men han stilte seg åpen for opposisjonens program at fagorganisasjonen i et sosialistisk system måtte påta seg oppgaven å lede og kontrollere økonomien. Lian framhevet likevel at dette i tilfelle måtte skje i samarbeide med de parlamentariske organer. Lian av-

Ole O. Lian (1868-1925) var født i Tønsberg og vokste opp ute ved kanalen i Sven Foyns arbeiderboliger. Som barn arbeidet han i et tobakkspinneri fra 5-tiden om morgenen før han gikk på skolen. Etter fullført typograflære, var han en tid til sjøs. Fra 1889 arbeidet han som boktrykker i Oslo, kom snart med i fagforeningsarbeid og ble formann i Centralforeningen for Boktrykkere i 1904. I 1905 ble han nestformann i LO og i 1906 formann, et verv han hadde til sin brå død i 1925, bare 57 år gammel.

viste opposisjonens nye krav om omlegging av fagbevegelsens organisasjonsform til et industrielt orientert samorganisasjonssystem, men samtidig foreslo han å opprette lokale samorganisasjoner som et obligatorisk ledd i organisasjonen. De skulle ikke avløse forbundene, slik Fagopposisjonen krevde, men likevel ha bestemte oppgaver og en viss innflytelse.

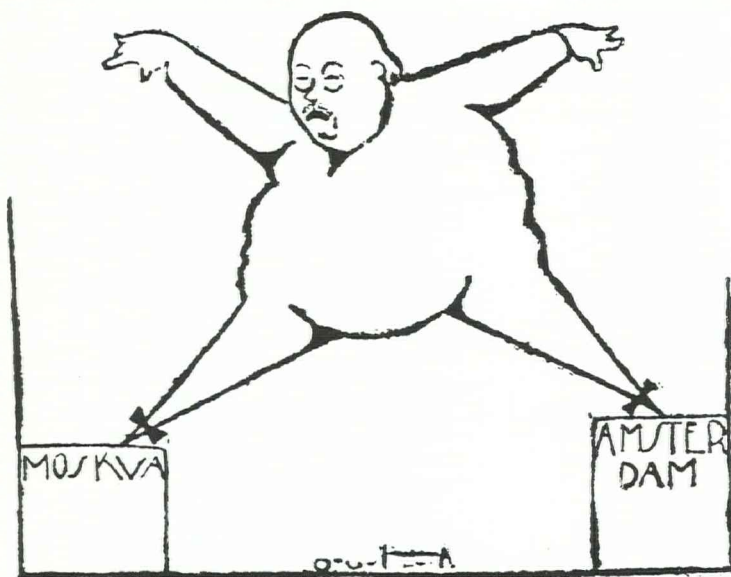
På den ekstrordinære LO-kongressen i oktober 1917 dominerte imidlertid en mer uforsonlig fløy. Flere av Lians forslag ble nedstemt, og i tiden som fulgte, gikk også Lian inn for en hardere linje overfor opposisjonen. Bl.a. bekjempet han arbeiderrådsbevegelsen som den nye retning organiserte fra slutten av 1917, og han støttet at Arbeiderpartiets landsmøte ble forskjøvet med sikte på å tilføye opposisjonen et avgjørende nederlag også i partiet. I stedet seiret som kjent den nye retning, og Lian i likhet med de andre gamle lederne nektet å bli med i det nye partistyret.

Da Grepp og Tranmæl i den nye Arbeiderpartiledelsen viste vilje til kompromiss med LO, ideologisk forankret som de var i tesen om fagorganisasjonen som arbeiderbevegelsens livsnerve og politiske hovedredskap, tok imidlertid Lian imot invitten og fortsatte sin tradisjonelle kompromisspolitikk. Et skille mellom parti og fagbevegelse var i strid med hans grunnholdning, og til dette kom begivenhetene ute. Lian hadde vært skeptisk til den russiske oktoberrevolusjonen som veiviser for en ny politisk utvikling, enn si revolusjon, i Europa. Revolusjonen i Tyskland i november 1918 hilste han derimot med jubel som innvarsling av en ny sosialistisk æra. I forventning om at denne revolusjonen skulle spre seg og også nå Norge, var enhet i arbeiderbevegelsen viktigere enn noensinne. I Novembermanifestet av 1918 forlikte Lian seg med den nye partiledelsen, og oppnådde til gjengjeld at Arbeiderpartiet ikke skulle forsøke å gjenoppvekke arbeiderrådsbevegelsen før en revolusjonær situasjon tilsa det.

Samarbeidet med LO ga den nye Arbeiderpartiledelsen økt legitimitet og autoritet. Til gjengjeld oppnådde Lian å få utsatt (1919) og moderert (1920) radikale partiprogrammer. I neste omgang støttet han den nye partiprofilen utad, som f.eks. på den skandinaviske arbeiderkongressen i København i 1920, der han måtte tåle mange bebreidelser for sin ettergivenhet fra lederne av svensk og dansk arbeiderbevegelse, og forslagene hans ble stort sett forkastet med stort flertall.

Også hjemme møtte Lian i stigende grad motbør, ikke minst i forbindelse med kampen om Moskvotesene og Komintern

Lians Vanskeligheter.

Bare jeg nu ikke forsukker mig.

Balanskunstneren Lian mellom Moskva og Amsterdam. Tegning av Otto von Hanno i Arbeider-Politikken 3. februar 1922. Under de skarpe indre stridigheter i arbeiderbevegelsen var han en utpreget sentrumsmann, og det var mye takket være hans autoritet og smidighet at det lyktes å bevare fagbevegelsens enhet under den politiske splittelse.

medlemskapet i 1921. Lian kjempet i det lengste mot at Arbeiderpartiet skulle akseptere tesene, men han forble i partiet da mange av hans gamle kampheller og venner gikk ut og stiftet Norges Socialdemokratiske Arbeiderparti.

På LO-kongressen i 1920 var den nye retning i flertall og fikk også flertall i det nye sekretariatet, men Lian ble gjenvalgt som formann. Kongressen tiltrådte Arbeiderparties radikale programvedtak og sluttet seg i prinsippet også til at lokale samorganisasjoner skulle erstatte fagforbundene som enheter innen LO. En senere uravstemning viste imidlertid at fagbevegelsen var delt omtrent på midten i synet på denne reformen. Som alternativ tok Lian fram igjen industriforbundsforslaget sitt fra 1913 og fikk det vedtatt med overveldende flertall på LO-kongressen i 1923. Da var LO i krise pga. massearbeidsløshet og medlemsfravall. Etter at den økonomiske krisen satte inn høsten 1920, mistet LO i løpet av bare ett år om lag en tredjedel av sine medlemmer. Eksperimenter var farlige, den nye retning var svekket, og Lian kunne ta opp igjen sin egen politikk.

Kort etter var Arbeiderpartiet igjen splittet og ute av

Komintern, mens den økonomiske krisen ga fornyet aktualitet til parlamentarisk kamp. Dermed var det duket for at Lians tradisjonelle politikk igjen fikk mer armslag i arbeiderbevegelsen. Hans årelange strid med Tranmæl og den nye retning hadde endt i remis, mens arbeiderbevegelsens enhet hadde gått sørgelig tapt. Lian drøyet ikke lenge med å ta et samlingsinitiativ, men han døde før det ga resultater. Opprettelsen av samarbeidskomiteen mellom Arbeiderpartiet og LO som ledd i partisamlingen i 1927 knyttet imidlertid båndene mellom de to organisasjonene fastere enn noensinne. Et sentralt element i Ole O. Lians livsverk var dermed fullbrakt.

Finn Olstad

Halvard Olsen

“Vi er vel alle mer eller mindre redskap for makter vi ikke rår over i den samfunnsmessige utviklingsprosess.”

Halvard Olsen til Tranmæl, 1961

Halvard Olsen (1886-1966) ble valgt til LO-formann etter Lian i 1925. Som følge av striden om avstemningsreglene ble han kastet fra dette vervet på kongressen i 1934. Olsen hadde vært formann i Jern og Metall fra 1919 til 1925 og medlem av LO-sekretariatet fra 1920. Både som forbundsleder og LO-formann fikk han etter hvert ry som sedat "reformist".

I vårt største nyere leksikon er Halvard Olsen, LO-formann 1925-1934, utelatt. Han er heller ikke blant dem som først nevnes når dagens fagbevegelse minnes og hyller sine foregangsmenn. Det skyldes vel helst landssvikdommen som han fikk i 1946, kanskje også hans avgang i unåde i 1934. Uten dette ville Halvard Olsen blitt stående som en av de store. Hans virke satte varige spor i norsk arbeiderbevegelses historie.

Halvard Olsen var rommann da norsk fagbevegelse skiftet kurs. Hans personlighet og ambisjoner var neppe avgjørende. Snarere ble han selv formet av sin rolle og forventningene til ham som leder i en krisetid. Som ung hadde han kommet som et stormvær fra nord, blitt "revolusjonær" aktivist som jerndreier i Trondheim og stått fram som en av de fremste i Fagopposisjonen. I 1919 ble han leder i Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund, uten at forbundet ble mer "revolusjonært" av den grunn. De gamle ringrevene hadde sett at han kunne brukes: dyktig, jovial og populær, og nokså rund i